O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI

«TASDIQLAYMAN»
BuxDU o‘quv ishlari bo’yicha prorektori
R.G‘. Jumayev
____
«___»_________2023-yil

5120100 – Filologiya va tillarni o‘qitish (o`zbek tili) ta’lim yo‘nalishi 4-kurs talabalariga “Hozirgi o‘zbek tili”, “O‘zbek adabiyoti tarixi”, “Hozirgi adabiy jarayon va yangi o‘zbek adabiyoti” fanlaridan Davlat attestatsiya sinovi uchun dastur, nazorat savollari va baholash mezonlari

Buxoro – 2023

ANNOTATSIYA

Mazkur dastur Buxoro davlat universiteti 5120100 – Filologiya va tillarni o'qitish (o`zbek tili) mutaxassisligi bo'yicha ta'lim olayotgan bakalavrlarning mutaxassislik fanlaridan davlat attestatsiyasi dasturidir. "Hozirgi o'zbek tili", "O'zbek adabiyoti tarixi", "Hozirgi adabiy jarayon va yangi o'zbek adabiyoti" fanlarining fan dasturlari hamda nazorat variantlaridan iborat.

Tuzuvchilar:		**A. R. Ahmedov** – O'zbek tilshunosligi kafedrasi mudiri, f.f.nomzodi, dotsent
		H. P. Eshonqulov– O'zbek tili va adabiyoti kafedrasi mudiri, f.f.doktori, dotsent

Taqrizchilar:		**M. Q. Abuzalova** – O'zbek tilshunosligi kafedrasi professori, f.f.doktori
		Sh. G'. Davronova– O'zbek tili va adabiyoti kafedrasi dotsenti, f.f.d.

Imtihon dasturi Bxoro davlat universitetining Kengashida ko'rib chiqilgan va tasdiqlangan.

2023 yil "31" 01 dagi 8-sonli bayonnoma

Hozirgi o'zbek tili

Fonetika-fonologiya. Fonema va tovush munosabati. Hozirgi o'zbek adabiy tili unlilari va undoshlari paradigmasi va paradigmatik munosabatlari. Nutqning fonetik jihatdan bo'linishi.

Leksikologiya va uning turlari. Leksema va so'z. Leksemaning ifoda plani (nomema), mazmun plani (semema). Semema va tushuncha. Semema va nutqiy ma'no. Semema va grammatik ma'no. Sememaning tarkibi. Sema turlari. Leksik sinonimiya. Sinonimik darajalanish (graduonimiya). Leksik antonimiya. Sinonimiya va antonimiya munosabati. Giponimiya, graduonimiya, partonimiya. Lug'aviy sistema va mikrosistemalar. O'zbek tili leksikasida eskirgan qatlam.Ekspressivlikning ifodalanish usullari.

O'zbek tili onomasiologiyasi.Turlari va tarkibi.

O'zbek tilining frazeologik birliklar tizimi. Perifrazaning yondosh hodisalarga munosabati.

Termin va terminologiya tushunchalari haqida. Terminlarni me'yorlash tamoyillari. Terminologiklug'atlar va ularni tuzish prinsiplari. Terminologiyada omonimiya vasinonimiya hodisalariga, polisemiyaga munosabat. O'zbek tili terminologik tizimlari boyishining ichki imkoniyatlari.O'zbek tili terminologik tizimlari boyishining tashqi imkoniyatlari(arabcha, forscha, ruscha va baynalmilal o'zlashmalar). Mustaqillik davrio'zbek terminologiyasi tamoyillari.

Leksikografiya. Lug'at, uning an'anaviy hamda zamonaviy turlari. Til korpusi. O'zbek o'quv leksikografiyasi holati. O'zbek milliy leksikografiyasi muammolari.

Morfemika. Morfemaning lisoniy tizimdagi o'rni. Morfema va qo'shimcha. Leksema va morfema munosabati. Morfema variantlari. Morfemalar tasnifi. Affiksal morfemalar va ularning turlari. Morfemika va morfonologiyaning dolzarb muammolari.

Derivatsiya. Derivatsiya va so'z yasalishi.

So'z morfem tarkibidagi tarixiy o'zgarishlar: soddalanish, ixtisoslashish, morfologik qayta bo'linish, tublashish. Unumsiz so'z yasash qoliplari. YAsama so'z va yasalgan so'z.

Morfologiya. Grammatikaning tarkibiy qismlari, mundarijasi. Grammatika va milliylik, milliy mafkura. Grammatik kategoriya. Grammatik ma'no va uning turlari. Umumiy, oraliq va xususiy grammatik ma'nolar.

Morfologik kategoriyalar tasnifi. Tasniflovchi kategoriyalar. Sintaktik kategoriyalar.

So'z turkumlarini tasniflash tamoyillari va tasnif turlari. So'z turkumlari tasnifiga an'anaviy va zamonaviy yondashuvlar. So'z-gaplarning xususiyatlari va turlari.

Sintaksis. Valentlik. Leksema va grammatik shakl valentligi nutqda so'zlarni o'zaro aloqalarga kirish omili sifatida.

So'z birikmasi. Lisoniy sintaktik qolip tushunchasi.

Gap lisoniy birlik sifatida. Gapning minimal sintaktik qolipi. Gap markazi. Gap va so'z kengaytiruvchilari.

Kesim-gap markazi va uning uyushtiruvchisi. Ega, uning gap qurilishidagi o'rni. Kirish va kiritmalarning gapning lisoniy va nutqiy ko'rinishlaridagi o'rni. Gap bo'laklarining uyushish hodisasi. Kesimning uyushishi.

Uyushgan gap. Uyushgan gap qoliplari va ularning nutqiy voqelanishi, ularda uyushtiruvchi vosita. O'zbek tilshunosligida uyushgan gaplarning tadqiqi muammolari.

Qo'shma gap. Uning ajratilish tamoyillari. Sodda gapga munosabati. Qo'shma gapning serqirraligi va tasnifi masalalari.

Nutq madaniyati va uslubshunoslik.Onomasiologiya. Adabiy til va nutq madaniyati. Nutq madaniyati – tilshunoslikbo'limlaridan biri sifatida. O'zbekuslubshunosligining o'rganilish darajasi. O'zbek tilining funksionaluslublari va ularning o'ziga xos xususiyatlari. Badiiy uslubning o'ziga xosxususiyatlari. Badiiy matnning asosiy xususiyatlari. Lingvopoetika haqidatushuncha.Ijodkor badiiy nutqini lingvopoetik tadqiq qilish asoslari.

Onomastika sohasi va uning tadqiqot ob'ekti. O'zbek antroponimiyasi va uningxususiyatlari. Atoqli otlarning tiplari va o'ziga xos xususiyatlari.Etnonimiya haqida tushuncha va o'zbek etnonimlari. Toponimika –tilshunoslikning bo'limi sifatida. Toponimlarning tarkib topishida nolisoniy omillarning roli. O'zbek toponimiyasining o'rganilish darajasi.

ASOSIY ADABIYOTLAR RO`YXATI:

1. Абдуазизов А., Шереметова А. Общее языкознание. – Тошкент, 2004.
2. Баскаков Н. А., Содиков А. С., Абдуазизов А. Умумий тилшунослик. –Тошкент, 1979.
3. Бушуй А.М., Сафаров Ш. Тил қурилиши: таҳлил методлари ва методологияси. –Тошкент: Фан, 2007.
4. Sayfullayeva R., Mengliyev B., Boqiyeva G. va b. Hozirgi o'zbek adabiy tili. O'quv qo'llanma. – Toshkent: Fan va texnologiyalar, 2009.
5. Sayfullayeva R., Mengliyev B., Boqiyeva G. va b. Hozirgi o'zbek adabiy tili. Darslik. – Toshkent: Fan va texnologiyalar, 2010.
6. Rahimov S., Umurqulov B. Hozirgi o'zbek adabiy tili. Darslik. – Toshkent: O'qituvchi, 2003.
7. Абдуазизов А. Ўзбек тили фонолигияси ва морфонологияси.– Тошкент. 2010.

Qo'shimcha adabiyotlar

8.Жамолхонов Ҳ. Ўзбек тилининг назарий фонетикаси. Ўқув қўлланма. –Тошкент: Фан, 2009.

9.Замонавий ўзбек тили. Морфология. Дарслик.– Тошкент: Мумтоз сўз, 2008.

10.Замонавий ўзбек тили. Синтаксис. Дарслик. – Тошкент: Мумтоз сўз, 2013.

11.Миртожиев М. Ўзбек тили фонетикаси. – Тошкент: Фан, 2013.

12.Назаров К., Эгамбердиев Б. Ўзбек тили ишора-имло қоидалари. Abduazizov A.Tilshunoslik nazariyasiga kirish.-Toshkent, 2010.

13.Неъматов Ҳ, Бозоров О. Тил ва нутқ. – Тошкент: Ўқитувчи, 1989.

14.Неъматов Ҳ, Расулов Р. Ўзбек тили систем лексикологияси асослари. Тошкент: Ўқитувчи, 1995.

15.НурмоновА., ЙўлдошевБ. Тилшунослик ва табиийфанлар. -Тошкент, 2001.

16.НурмоновА. Структуртилшунослик: илдизлариваўйналишлари. - Андижон, 2006.

17.Nurmonov A. Lingvistik tadqiqot metodologiyasiva metodlari.- Toshkent, 2010.

18.Нурмонов А. Ўзбек тилшунослиги тарихи. Олий ўқув юртлари ўзбек филологияси факультетлари талабалари учун ўқув қўлланма. – Тошкент: Ўзбекистон, 2002.

19.Нурмонов А., Маҳмудов Н., Аҳмедов А., Солихўжаева С. Ўзбек тилининг мазмуний синтаксиси. – Тошкент: Фан, 1992.

20.Раҳматуллаев Ш. Тил қурилишининг асосий бирликлари.- Тошкент,2002.

21.Раҳматуллаев Ш.Систем тилшунослик асослари. -Тошкент, 2007.

22. Пунктуация. Олий ўқув юртлари филология факультетлари талабалари учуи қўлланма. – Тошкент: Ўқитувчи, 1996.

23.Ўринбоев Б. Ҳозирги ўзбек адабий тилида синтактик муносабатлар. (Ўқув қўлланма). – Самарқанд: СамДУ нашри, 2002.

24.Ҳожиев А. Ўзбек тили сўз ясалиши тизими. Олий ўқув юртларининг филология факультетлари ўқитувчи ва талабалари учун қўлланма. - Тошкент: Ўқитувчи, 2007.

25.Irisqulov M. Tilshunoslikka kirish. Darslik. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2009.

"O`ZBEK ADABIYOTI TARIXI" fani bo'yicha:

KIRISH

Kirish. O'zbek mumtoz adabiyoti tarixi fanining maqsad va vazifasi.O`zbek mumtoz adabiyoti tarixi fanining maqsadi, vazifasi. O`zbek mumtoz adabiyotining manbalari. O`zbek adabiyoti tarixining san'at va boshqa fanlar tarixi bilan aloqadorligi. O`zbek adabiyoti tarixini davrlashtirish tamoyillari.

Mumtoz adabiyotning diniy-tasavvufiy, ilohiy, irfoniy manbalari. Islom ta'siri davridagi turkiy adabiyot. Ilk uyg'onish davridagi turkiy adabiyot (VIII-XIV asrlar). Tasavvuf ta'limoti haqida tushuncha. Tasavvufning badiiy adabiyotga ta'siri. 3.Tasavvuf ta'limotining vujudga kelishi va manbalari. Badiiy ijod. So'fiyona janrlar va ularning xususiyatlari. Tasavvuf ta'limoti va adabiyotining ulug' namoyandalari.

Badiiy adabiyotda tasavvufiy istilohlar. Tasavvuf ta'limoti xorijlik olimlar nigohida. 6.Mustaqillik yillarida tasavvuf ta'limoti va adabiyotiga yangicha munosabatning qaror topishi.

Islomgacha bo'lgan davrdagi turkiy adabiyot. Eng qadimgi adabiy yodgorliklar. Qadimgi madaniyat. Turon – qadimiy adabiy-madaniy markazlardan biri. Eng qadimgi og`zaki adabiyot yodgorliklari. Mif va afsonalar. Ko`shiqlar va lirik she'rlar. Kahramonlik eposi. «To`maris» va «Shiroq» haqidagi rivoyatlar, ularning bugungi yozma adabiyotdagi badiiy talqinlari. Yozma yodgorliklar. «Avesto» – zardushtiylik dinining muqaddas kitobi. Bu haqdagi ilmiy qarashlar. O`rxun-Enasoy yodgorliklari. Ularning o`rganilishi tarixi, badiiy ahamiyati.

Yozma yodgorliklar. "Avesto" – zardushtiylik dinining muqaddas kitobi. "Avesto" haqidagi ilmiy qarashlar. O`rxun-Enasoy yodgorliklari. O`rxun-Enasoy yodgorliklarining o`rganilishi tarixi, badiiy ahamiyati.

Mahmud Qoshg'ariy va uning "Devonu lug'otit turk" asari. X-XI asrlardagi madaniy hayot.
X- XII asrlar - badiiy adabiyot taraqqiyotida yangi bosqich. Mahmud Qoshg`ariy va uning «Devoni lug`otit turk» asari.

Yusuf Xos Xojibning hayot yo'li. "Qutadg'u bilig" mundarijasi. Yusuf Hos Hojibning hayot yo'li. «Qutadg`u bilig» dostoni – turkiy «Shohnoma». Asar mundarijasi, tuzilishi.

Ahmad Yugnakiyning "Hibatul haqoyiq" asarida axloqiy-ta'limiy masalalar talqini. Ahmad Yugnakiyning hayot yo'li. Ahmad Yugnakiy va uning «Hibatul-haqoyiq» dostoni.

Ahmad Yassaviy turkiy adabiyotning yirik vakili. Ahmad Yassaviy hayoti va ijodining manbalari. "Sultonul-orifin" hayoti va ijodining o`rganilish tarixi. Hoja Ahmad Yassaviy –yangi tasavvufiy tariqat (shahriya) yaratuvchisi. Yassaviy – ilk turk mutasavvifi va orifona adabiyot asoschisi. "Devoni hikmat"da "O`t", "tufrog`" va boshqa poetik obrazlar talqini.

Sharq xalqlari orasidagi munosabatlarning xos xususiyatlari. X-XII asrlar fors-tojik adabiyotini o`rganish manbalari. Rudakiy va uning adabiy merosi. "Shohnoma" mundarijasi, uning o`zbek adabiyotiga ta'siri. Xamsanavislik an'anasi.

XIII-XV asrlar adabiyotining xususiyatlari. Xorazmiy va uning "Muhabbatnoma" asari. XIII asr va XIV asr boshlaridagi ijtimoiy-siyosiy, madaniy va adabiy hayot. Ijtimoiy-siyosiy hayotda yuz bergan o'zgarishlar. Pahlavon Mahmud hayoti va ijodiy merosi haqida. Xorazmiy va uning ijodiy merosi.

Nosiruddin Rabg'uziy va uning «Qisasi Rabg'uziy» asari. Nosiruddin Rabg'uziy hayoti va ijodi. «Qisasi Rabg'uziy» asari –o'zbek badiiy nasrining ilk namunasi. «Qisasi Rabg'uziy» asarining badiiyati. Asarda keltirilgan qissalarning o'ziga xosligi.

Sayfi Saroyi va uning "Guliston bit-turkiy" asari. Sayfi Saroyi – lirik shoir. Sayfi Saroyining lirik hikoyatlari. Sayfi Saroyi zamondoshlarining g'azallari va ularga shoirning javoblari. Sayfi Saroyining "Guliston bit-turkiy" asari.

Qutb va uning "Xisrav va Shirin" dostoni. Qutbning hayot va ijod yo`li.
"Xisrav va Shirin"ning yaratilish tarixi. Dostonning tarkibi va tuzilishi. "Xisrav va Shirin" dostonining g`oyaviy-badiiy tahlili.

Temuriylar davri adabiyoti. XIV asrning ikkinchi yarmi XVII asr. O'zbek adabiyoti Husayniy ijodi. Temur va temuriylar davrida o`tkazilgan madaniy islohotlar. Ilm-fan taraqqiyoti. Adabiy aloqalar. Tarjima adabiyoti va adabiyotshunoslik asarlari. Tarixnavislik. Temuriylar davri tarihiga bag`ishlangan asarlar. Husayniy – turkiygo`y shoir. Navoiy Husayniy haqida

Lutfiy hayoti va ijodi. Lutfiy hayoti va ijodini o`rganish manbalari. Lutfiy she'riyatining janr xususiyatlari va mavzu ko`lami

Haydar Xorazmiy, Durbek va Gadoiy adabiy merosi. Haydar Xorazmiy - mohir dostonnavis. Haydar Xorazmiy hayoti va ijodini o`ragish manbalari. Durbek va uning "Yusuf va Zulayho" dostoni. Gadoiy – XV asr o`zbek she'riyatining iste'dodli namoyondasi.

**Atoiy – yirik so`z san'atkori.** Atoiy devonining o`rganilish tarixi. Shoir devonining tarkibi va tuzilishi. Atoiy she'riyatining xos xususiyatlari. Atoiy g`azallari badiiyati.

Sakkokiy – mohir qasidanavis. Sakkokiy hayoti va ijodini o`rganish manbalari. Sakkokiy mohir g`azalnavis.Sakkokiy qasidalari mundarijasi. Sakkokiy qasidalari badiiyati

Zahriddin Muhammad Boburning hayoti va adabiy merosi. Boburning hayot yo`li. Hayoti va adabiy merosining o`rganilish tarixi. Shoir she'riyati, badiiy mahorati. "Risolayi aruz", "Volidiya", "Mubayyin" asarlarining asabiy qimmati

Buxoro adabiy muhitining xos xususiyatlari. Adabiy muhitning shakillanishi va taraqqiyoti. Tazkiranavislikning o`ziga xos xususiyatlari. Shayboniy hayoti va ijodi.

Qul Ubaydiy va Turdi ijodiy merosi manbalari. Qul Ubaydiy adabiy merosi. "Kulliyot"ining janr xususiyatlari. Turdi hayot yo`lining asarlari asosida tiklanishi. Turdi she'rlarining janr xususiyatlari

**Mashrab va So`fi Olloyor adabiy merosi.** Mashrabshunoslik tarixi. Mashrab she'riyatining timsollar olami. So`fi Olloyorning hayot yo`li. "Sabotul-ojizin" mundarijasi.

Xiva adabiy muhitidagi madaniy meros. Adabiy muhitning o`ziga xos jihatlari. Abulg`ozi Bahodirxonning hayoti va ijodiy merosi."Shajarayi tarokima" asarining ilmiy-badiiy qimmati. "Shajarayi turk" – qomusiy asar

Andalib, Munis va Ogahiy adabiy merosi. Andalib hayoti va ijodi. Shermuhammad Munisning ijodiy faoliyati. Adib ijodining o`zbek adabiyoti tarixidagi o`rni. Ogahiyning adabiy-ilmiy merosi

**Qo`qon xonligidagi madaniy hayot.** Qo`qon adabiy muhitining shakillanishi va o`ziga xos xususiyatlari. Tazkiranavislikning yangi shakillari. Satirik va yumoristik asarlar. Amiriy – adabiy maktab asoschisi.

Gulxaniy, Nodira va Muhammad Ali adabiy merosi. Gulxaniy hayoti va ijodi

"Zarbulmasalda" badiiy san'atlarning o`rni. Mohlaroyim Nodira hayoti va ijodi. Muhammad Alixon – davlat arbobi va shoir.

Kirish. Milliy uyg'onish davri o`zbek adabiyoti ilk bosqichi. Ijtimoiy-siyosiy sharoit, madaniy hayot, san`at va adabiyot. Xorazm adabiy maktabi. Komil Xorazmiy, Muhammad Rahimxon Feruz va Ahmad Tabibiy ijodi. MUDO`A fani o`zbek adabiyoti tarixi fanining uzviy davomi sifatida. Fanni o`qitishdan ko`zda tutilgan maqsad. Fanni o`qitishning vazifalari. Fanning ob`ekti. MUDO`A tushunchasi: milliy uyg'onishning ijtimoiy taraqqiyot bilan aloqadorligi. Mazkur tushunchaning fanga qabul qilinishi. Ma`rifatparvarlik adabiyoti, demokratik adabiyot, reaktsion adabiyot, progressiv adabiyot, feodal-saroy adabiyoti, diniy mistik adabiyot tushunchalarining o`zaro qiyosi. Fanning boshqa fanlar bilan aloqasi. Milliy uyg'onish davri o`zbek adabiyotining ilk bosqichi 1865-1905 yillarni qamrab olishi. Shu yillarda ijtimoiy-siyosiy hayot. Turkistonda rus istilosi. Ruslashtirish siyosati. Xalq ozodlik harakatlari. Tarixiy davr voqealarining badiiy adabiyotda in`ikos etishi. Shu yillarda madaniy hayot. Ilk matbuot. "Turkiston viloyotining gazeti"ning o`lka madaniy hayotida tutgan o`rni. Bosmaxonalar, yangi maktablar. Ma`rifatchilik harakati. Shu davrda adabiy hayot. Qo`qon, Xiva va Buxoro adabiy muhiti. Toshkent – muhim siyosiy-madaniy va ma`rifiy markaz sifatida. Davr hayotining badiiy adabiyotda in`ikos topishi. Tarjimachilik. Badiiy adabiyot va matbuot.

Xorazm adabiy maktabi. Komil Xorazmiy ijodi. (1825-1899). Ijodiy merosining o`rganilishi tarixi. Tarjimai holi. Komil yirik madaniy tadbirlar tashkilotchisi sifatida. Toshkent safari (1991). Komil ijodida yangicha ma`rifatparvarlik. Hayotining oxirgi yillari, fojiasi. Komil va Feruz munosabatlarining yangicha talqini. Ijodiy merosi, lirikasi, hajviyoti, tadqiqotlari. Bastakor, musiqashunos va tarjimonlik faoliyati..

Muhammad Rahimxon Feruz va Ahmad Tabibiy ijodi. Muhammad Rahimxon Feruz (1844-1910). Adabiy merosi. Shoir ijodini o`rganish tarixidan. Tarjimai holi. Adabiyot va san`at rahnamosi. Feruz-musiqashunos, mohir sozanda va bastakor, san`atkor hamda talabchan muxlis. Feruz – maorif homiysi va taraqqiyparvar. Ilk matbaachilik va adabiy meros targ'ibidagi xizmatlari. Feruz va Rossiya istilochilik siyosati. Feruz va Xorazm adabiy muhiti.

Ahmad Tabibiy (1969–1911). Hayoti va ijodi. Tabibiy va mumtoz adabiyot. "Majmuat ush –shuaro" tazkirasi. Lirik merosi. "Vomiq va Uzro" dostoni. Tabibiyning san`at, musiqa, xattotlik sohasidagi faoliyati, o`zbek madaniyati tarixidagi o`rni.

Qo`qon adabiy maktabi. Muqimiy va Muhyi Ho`qandiy. (1850-1903) Hayoti va adabiy merosi o`rganilishi tarixi. Tarjimai holi. Toshkentdagi hayoti (1887, 1892, 1899 yillar). Hayotining so`nggi yillari. Ijodiy merosi: lirikasi, hajviyoti. Shoir satirasida siyosiy mavzu. Yumorlari. ("Ot", "Ko`sa" turkumlari). "Sayohatnoma"lari. Muqimiy ijodida maktub janri.

**Muhyi Ho`qandiy.** Hayoti va adabiy merosi o`rganilishi tarixi. Tarjimai holi. Muqimiy va Muhyi Ho`qandiy. Hayotining so`nggi yillari. Ijodiy merosi: lirikasi, hajviyoti. Shoir satirasida siyosiy mavzu.

Furqat (1859-1909) ijodi. Furqat. Tarjimai holi. Farg`ona hamda Toshkent davri faoliyati. Furqatshunoslik tadriji. Yangicha ma`rifatparvarlik

faoliyati. Rus mustamlaka siyosatiga munosabati. Furqat va jadidchilik. Tasavvuf ta`limotiga oid qarashlari. Chet ellardagi faoliyati. Ijodiy merosi.

Ishoqxon Ibrat (1862-1937). Ma`rifatparvar shoir, publitsist, tarixshunos, tilshunos olim, sayyoh, ilk o`zbek matbaachilaridan biri sifatidagi faoliyati. Hayoti va ijodi. Chet ellarga sayohati. "Usuli jadid" maktablarini ochishi. "Matbaai Ishoqiya", "Kutubxonai Ishoqiya"ning vujudga kelishi. Matbuotda chop etilgan asarlari. Ilmiy faoliyati. Rus bosqiniga munosabati.

Toshkent adabiy maktabi. Fazlulloh Almaiy va Karimbek Kamiy. Almaiy 1852-1891). Ijodiy merosi. Lirikasi. Tarjimalari ("Kalila va Dimna"). Hikoyalaridan namunalar. Almaiyning o`zbek tarjima adabiyotida tutgan o`rni.

Karimbek Kamiy (1865 – 1922) hayoti va ijodi. Kamiy ijodiga munosabat masalasi. Tarjimai holi. Kamiy va Toshkent adabiy muhiti. Ma`rifat mavzuidagi she`rlari. Hajviyoti. Tarjimalari. Kamiy dunyoqarashi. Shoir ijodida tasavvufiy unsurlar. Diniy mavzu. Jadidcha va qadimcha qarashlari.

Milliy va ijtimoiy kurashlar davri adabiyoti. XX asr boshlari Turkistonda ijtimoiy-siyosiy, madaniy hayot. Jadidchilik. Ismoilbek Gaspirinskiy faoliyati.1917-1929 yillar ijtisoiy-siyosiy muhitining o`ziga xosligi. Inqiloblar davri. Qadim-jadid ziddiyatlarining kuchayishi. Bu davrdagi turli jamiyatlar va ularning davr hayotiga ta`siri. Siyosiy voqealarning avj olishi (1917 yil to`ntarishi, "Turkiston muxtoriyati", "bosmachilik" harakatlari, Buxoro va Xiva inqiloblari, 1924 yildagi davlat chegaralashlari, "Hujum" kompaniyasi, kollektivlashtirishning boshlanishi). Adabiy-madaniy harakatchilik. Jahon urushi, mardikorchilik, Fevral' inqilobi voqealarining badiiy adabiyotda in`ikos etishi. Oktyabr' to`ntarishidan keyin ijodkorlarni turlicha ajratishlar. Adabiyotda umidsizlik, ikkilanish, shubha kayfiyati. 20-yillar matbuoti. Partiya va adabiyot. Milliy adiblarni qatag'on qilishning boshlanishi. Turkistonda jadidchilikning rivojlanish bosqichlari. Davrlashtirish **tamoyillari.** XX asr boshlari Turkistonda ijtimoiy-siyosiy, madaniy hayot. Jadidchilik. Turkistonda jadidchilikning rivojlanish bosqichlari. Davrlashtirish tamoyillari. Ma`rifiy islohotlar davri. Ijtimoiy-siyosiy va mafkuraviy kurashlar davri.

Ismoilbek Gaspirinskiy faoliyati. Ismoilbek Gasprinskiy (1851-1914). Hayoti va faoliyati. Jadid maktablarining ta`sischisi. Gasprinskiy va Turkiston. "Tarjimon" gazetasida Turkiston hayotining yoritilishi. Badiiy asarlarida Turkiston mavzusi. Adabiy-estetik qarashlari.

**Mahmudxo`ja Behbudiy va Munavvarqori Abdurashidxonov. (1875-1919).** Hayoti va faoliyatining o`rganilish tarixi. Tarjimai holi. Turkistonda jadid maktablarining tolmas targ'ibotchisi va tashabbuskorlaridan biri. Behbudiy va Turkiston milliy matbuoti. Ijodiy merosi. "Padarkush" p'esasi. Publitsistikasi. Adabiy-estetik qarashlari. "Sayohat xotiralari".

Munavvarqori Abdurashidxonov. Hayoti va faoliyatining o`rganilish tarixi. Tarjimai holi. Turkistonda jadid maktablarining tolmas targ'ibotchisi va tashabbuskorlaridan biri.

Abdulla Avloniyning hayoti va ijodi (1878-1934). Avloniyshunoslik. Hayoti sahifalari. "Shuhrat" gazetasini chiqarishi. Yangi maktablar tashkil etishi.

Ijtimoiy faoliyati. Avloniy - aktyor, rejissyor, xormeystr, teatr badiiy rahbari, dramaturg, tarjimon. Ijodiy merosi. Pedagogik asarlari, she`riyati, dramalari, publitsistikasi. Til, adabiyot, san`at, matbuot, maorif muammolariga oid maqolalari. "Afg'on kundaliklari" - o`zbek publitsistikasi va memuar adabiyoti namunasi.

**Tavallo, Sidqiy-Xondayliqiy va So`fizodalarning hayoti va ijodi.** To`lagan Xo`jamyorov - Tavallo (1883-1937)ning hayoti sahifalari. Vaqtli matbuotdagi ishtiroki. Ijodi. "Ravnaq ul-islom" to`plami. Tavallo va Munavvarqori, Behbudiy munosabatlari. She`rlarining badiiyati. Tavallo va tatar adabiyoti.

Sidqiy-Xondayliqiy ijodi. Sirojiddin Sidqiy (1884-1934). Shoir ijodining o`rganilishi. Hayoti va ijodiy faoliyati. Shoirning ilk bosma kitoblari. Birinchi jahon urushi va shoirning unga munosabati. She`rlarida mardikorlik voqealari talqini. 1917 yil va Sidqiy. "Rabo(t)chilar namoyishi", "Rabo(t)chilar kelishi", "Toza hurriyat", "Rusiya inqilobi" asarlarining yozilishi. SHoirning 1917 yildan keyingi hayoti va ijodi.

**So`fizoda (1880-1937).** Ijodining o`rganilishi tarixi. Tarjimai holi. Hajviyalari. So`fizoda va ozarboyjon mutafakkirlari. So`fizodaning "usuli savtiya" maktablari ochishi. Matbuotdagi ishtiroki. Ma`rifatparvarlik yo`nalishidagi she`rlari. Lirikasi.

"HOZIRGI ADABIY JARAYON VA YANGI O'ZBEK ADABIYOTI" fani bo'yicha

Yangi o`zbek adabiyotining asosiy xususiyatlari. XX asr boshlari o'zbek adabiyotidagi o'zgarishlar. Zamonaviy o'zbek adabiyotining asosiy xususiyatlari: dunyoviy mazmuning yetakchi o'ringa chiqishi. Realistik metodning shakllanishi. Yevropa adabiyotiga xos janr va shakllarning maydonga kelishi. Tilning zamonaviylashuvi.

Yangi o`zbek adabiyoti taraqqiyotining asosiy bosqichlari. XX asr o'zbek adabiyotining asosiy xususiyatlari. Bu davr adabiyotidagi ifoda usullarining yangiligi. Yangi o'zbek adabiyoti namoyondalari ijodining yetakchi tamoyillari. Adabiyot tarixini davrlashtirish tamoyillari.

Yangi o`zbek adabiyotida realizm bosqichlari. Realizmning ilk bosqichi. Yangi tipdagi poetik obrazlar – ramzlarning davr fojeasini tasvirlashdagi ahamiyati. Adabiyotda mafkuraviy kurash. 30-yillar davrining ijtimoiy-siyosiy va madaniy manzarasi. Shaxsga sig'inish illatlari va adabiyot. Adabiy siyosat va badiiylik muammolari.

XX asr o'zbek adabiyoti – milliy adabiyot tarixida yangi bosqich. Ijtimoiy-tarixiy muhit. Jadidizm ta'limoti va adabiyotining yuzaga kelishi. Milliy adabiyotga jahon adabiyotining ta'siri. Proza va dramaturgiyaning vujudga kelishi.

Behbudiyning hayoti va ijodi. Behbudiy – birinchi o'zbek dramaturgi. "Padarush"ning g'oyaviy-badiiy xususiyatlari. Undagi obrazlar. "Radarkush"ning o'zbek dramaturgiyasidagi o'rni.

Abdulla Avloniyning hayoti va ijodi. Avloniy she'riyati. Avloniy tuzgan darsliklar. "Turkiy guliston yoxud axloq".

Abdurauf Fitratning hayoti va ijodi. Fitrat – shoir. Birinchi o'zbek tragediyasi. "Abulfayzxon"da tarixiy haqiqat va badiiy to'qima. Fitrat dramalarida millatning tarixiy kechmishi mavzui. Fitrat dramalarida milliy mstiqlol g'oyasi. Hind mavzuidagi ikki drama. Fitrat – dramaturg va adabiyotshunos olim.

Cho'lponning hayoti va ijodi. Cho'lpon she'riyatining g'oyaviy-badiiy xususiyatlari. Cho'lpon lirikasida ramziylik. "Kecha va kunduz" – o'zbek romanchiligining yutug'i. Unda milliy istiqlol g'oyasining ifodalanishi. Miryoqub obrazi.

Hamzaning hayoti va ijodi. "Devoni Nihoniy". Hamza she'riyatida jadidizm g'oyalari. Hamza – dramaturg. Hamzaning nasriy asarlari. O'zbek she'riyatida barmoq va sarbastning joriylanishi.

Abdulla Qodiriyning hayoti va ijodi. Ilk o'zbek romanlari. "O'tkan kunlar" va "Mehrobdan chayon"ning g'oyaviy-badiiy xususiyatlari. "Obid ketmon" – zamonaviy mavzudagi asar. Abdulla Qodiriy hajviyoti. Abdulla Qodiriyning xarakter yaratish mahorati. Qodiriy romanlari tili va badiiyati.

Sadriddin Ayniyning hayoti va ijodi. Ayniy – prozaik. "Esdaliklar" – badiiy memuarning o'ziga xos namunasi. "Sudxo'rning o'limi" qissasining g'oyaviy-badiiy xususiyatlari. Sadriddin Ayniy – adabiyotshunos olim.

G'afur G'ulomning hayoti va ijodi. G'afur G'ulom – zabardast shoir. G'afur G'ulomning nasriy asarlari. "Shum bola" qissasining g'oyaviy-badiiy xususiyatlari. G'afur G'ulom publitsistikasi. G'afur G'ulom tarjimalari.

Oybekning hayoti va ijodi. Oybek lirikasi. Oybek dostonlari. "Qutlug' qon" – Oybekning ilk romani. Oybek – navoiyshunos. "Navoiy" romanining yaratilishi. Roman tahlili. Navoiy obrazi. "Bolalik" – avtobiografik qissa. Oybek ijodida xorij mavzusi.

Maqsud Shayxzodaning hayoti va ijodi. Shayxzoda lirikasining g'oyaviy-badiiy xususiyatlari. Shayxzoda – dramaturg. "Mirzo Ulug'bek" fojiasi. Ulug'bek obrazi. Fojianing badiiy xususiyatlari. Shayxzoda – adabiyotshunos olim.

Abdulla Qahhorning hayoti va ijodi. Abdulla Qahhor – mohir hikoyanavis. "Sarob" – ruhiy-psixologik roman. Unda milliy ziyolilar fojiasining ifodalanishi. Abdulla Qahhorning badiiy mahorati. "Sinchalak" qissasining g'oyaviy badiiy xususiyatlari. Unda davr manzaralarining ifoda etilishi. Saida – ideal obraz. Abdulla Qahhor – dramaturg.

Hamid Olimjonning hayoti va ijodi. Hamid Olimjon she'riyatining g'oyaviy-badiiy xususiyatlari. "Muqanna" dramasi. Hamid Olimjon – adabiyotshunos va adabiy tanqidchi.

Mirtemirning hayoti va ijodi. Shoirning ijodiy biografiyasi. Mirtemir ijodining o'ziga xosligi. Mirtemir she'riyatida milliy ruh.

Zulfiyaning hayoti va ijodi. Zulfiya she'riyatining o'ziga xos xususiyatlari. Zulfiya ijodida hijron motivi. Zulfiya dostonlari.

Asqad Muxtor hayoti va ijodi. Asqad Muxtorning hayot va ijod yo'li. Shoir lirikasi badiiyati. Asqad Muxtorning nasriy asarlari tahlili.

Said Ahmad nasri. Said Ahmadning ijodiy biografiyasi. Said Ahmad nasri. Said Ahmad – dramaturg.

Odil Yoqubov romanlari. O.Yoqubovning ijodiy biografiyasi. Ijodkor nasri. Odil Yoqubov romanlari.

Pirimqul Qodirov nasri. Pirimqul Qodirovning ижодий йўли. Adibning qissalari tahlili. Romanlarining o'ziga xosligi

Erkin Vohidovning hayoti va ijodi. Erkin Vohidov she'riyatining g'oyaviy-badiiy xususmyailari. "Yoshlik devoni". Erkin Vohidov dostonlari. "Nido" – urushga qarshi poetik aybnoma. "Ruhlar isyoni" dostonining g'oyaviy-badiiy xususiyatlari. Nazrul Islom obrazi. "Oltin devor" – adib dramaturgiyasining yorqin namunasi.

Abdulla Oripovning hayoti va ijodi. Abdulla Oripov she'riyatining g'oyaviy-badiiy xususiyatlari. O'zbek she'riyatini ichdan yangilash uchun kurash. "Hakim va ajal" dostoni. "Jannatga yo'l" – dramatik doston. Abdulla Oripovning Istiqlol davri ijodi. O'zbek adabiyotida "Arba'in" an'analari. "Sohibqiron" dramasi.

Rauf Parfi ijodi. Shoir ijodida milliy birlik qayg'usining ifoda topishi. **O'zbek she'riyatida badiiy tafakkurning yangilanishi.** Omon Matjon, Shavkat Rahmon, Xurshid Davron, Usmon Azim ijodi.

O'tkir Hoshimovning qissa va romanlari. Shoirning hayot yo'li, daslabki hikoya va qissalari. O'.Hoshimov hikoyalarida ma'naviy ruhiy olam talqinining o'ziga xosligi. Romantik ruhning ustuvorligi. "Urushning so'nggi qurboni" hikoyasida fojeaviylik. Ona obrazining badiiy-estetik qimmati.

Shukur Xolmirzayev nasri. Yozuvchining tarjimai holi va ijodining ilk bosqichi. Sh.Xolmirzayev hikoyalarining o'ziga xosligi. Adibning qissa va romanlari. Sh.Xolmirzayev qissalarida sevgi-muhabbat, tabiat go'zalliklarini tasvirlash va ardoqlash asosiy mavzuga aylana borishi. Sh.Xolmirzayev romanlarida davr va shaxs fojeasi talqini. "So'nggi bekat" romanida hayot va o'lim; olam va odam, davr va shaxs munosabatlarining o'ziga xos talqini. "Dinozavr" romanida ijodkor kontseptsiyasining o'ziga xosligi. Ramziy va fantastik tasvirning realizm bilan uyg'unlashuvi – tasvirning o'ziga xosligi sifatida.

Nasr poetikasi masalalari. Murod Muhammad Do'st hayoti va ijodi. "Lolazor" – yangi qurilishdagi badiiy nasr namunasi sifatida. Tog'ay Murod ijodida milliy va mahalliy kolorit. Xarakter yaratishdagi o'ziga xosliklar. "Yulduzlar mangu yonadi", "Ot kishnagan oqshom"da kabi qissalarida inson qalbi fojealarining haqqoniy tasviri. Erkin A'zam qissalari.

Poetik ramzlar va lirik qahramonning yangilanishi. Halima Xudoyberdiyeva ijodi, Shavkat Rahmon, Xurshid Davron, Usmon Azim, Oydin Hojiyeva.

Istiqlol davri o'zbek adabiyoti. She'riyatdagi shakl va mazmun evrilishlari. Sirojiddin Sayyid, Eshqobil Shukur, Muhammad Yusuf ijodida Vatan mavzusi. Nasr: Nurullo Otaxon, Nazar Eshonqul, Ne'mat Arslon, Isajon Sulton, Shodiqul Hamro, Ulug'bek Hamdam, Luqmon Bo'rixon. Dramaturgiya: Sharof Boshbekov, Usmon Azim, Erkin A'zam, Qo'chqor Norqobil dramalari.

Hozirgi o'zbek nasri. Tog'ay Murod ijodi. Tog'ay Murod qissalari – nasrdagi qo'shiqlar. Tog'ay Murod romanlari. Millat qayg'usi. Murod Muhammad Do'st ijodi. Galatepa qissalari. "Lolazor" romani. Xayriddin Sultonov ijodi Xayriddin Sultonov hikoyalarida milliy psixologiya. "Saodat sohili" qissasining g'oyaviy-badiiy xususiyatlari. "Boburiynoma" asarining janriy xususiyatlari.

Zamonaviy dramaturgiya. Sharof Boshbekov ijodi. "Temir xotin"ning janriy xususiyatlari.Usmon Azim dramalari.

Hozirgi adabiy jarayon. Zamonaviy nasr, she'riyat va dramaturgiyaning o'ziga xos xususiyatlari. Hozirgi o'zbek romanchiligi. M.Alining "Ulug' saltanat" tetralogiyasi, Omon Muxtor romanlari, U.Hamdam, I.Sulton va boshqa adiblar ijodi.

O'zbek adabiy tanqidi tarixi. Adabiy tanqidning janriy tarkibi. Munaqqid va adabiy jarayon. Fitrat, Ayn, Izzat Sulton, H.Yoqubov, O.Sharafiddinov, M.Qo'shjonov, U.Normatov, I.Haqqulov, B.Nazarov, I.G'afurov va boshqa tanqidchilar ijodi. Adabiy tanqid va adabiy jarayon. Adabiy tanqid janrlari.

ADABIYOTLAR:

1. Ш.Мирзиёев. Эркин ва фаровон демократик Ўзбекистон давлатини биргаликда барпо этамиз. – Т.: Ўзбекистон, 2016.
2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг "Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси" тўғрисидаги Фармони ("Халқ сўзи", 2017 йил, 8 феврал).
3. Ш.Мирзиёев. Буюк келажагимизни мард ва олижаноб халкимиз билан бирга қурамиз. – Т.: Ўзбекистон, 2017.
4. Ш.Мирзиёев. Қонун устуворлиги ва инсон манфаатларини таъминлаш – юрт тараққиёти ва халқ фаровонлигининг гарови. – Т.: Ўзбекистон, 2017.
5. Ўзбекистон Республикаси Президентининг қарори "Олий таълим тизимини янада ривожлантириш чора-тадбирлари" тўғрисида ("Халқ сўзи" 2017 йил, 21 апрель).
6. Каримов И. Юксак маънавият – енгилмас куч. Т., 2008.
7. Каримов И. Адабиётга эътибор – маънавиятга, келажакка эътибор. – Т:, 2010.
8. Алишер Навоий. Мукаммал асарлар тўплами. 20 жилдлик. 1-20 жилдлар. –Т.: Фан, 1987-2003.
9. Валихўжаев Б. Ўзбек адабиётшунослиги тарихи. –Т.: O'zbekiston, 1993.

10. Алишер Навоий. Мукаммал асарлар тўплами. 20 жилдлик. 1-20 жилдлар. –Т. Фан, 1987-2003.
11.Комилов Н. Тасаввуф. – Т.: Movarounnahr - O'zbekiston NMIY, 2009.
12. Ҳайитметов А. Навоий лирикаси. – Т.: O'zbekiston, 2016.
13. Ўзбек мумтоз адабиёти намуналари / Мажмуа (1-жилд). Тузувчилар: Н.Раҳмонов, Ҳ.Болтабоев – Т.: Фан, 2003.
14. O'zbek mumtoz adabiyoti namunalari / Majmua. (1-2 jild) Tuzuvchi: N.Rahmonov. – T.: Fan, 2005, 2006.
15. Орзибеков Р. Ўзбек адабиёти тарихи. Ўқув қўлланма. –Самарқанд: 2005.
16. Vohidov R., Eshonqulov H. O'zbek mumtoz adabiyoti tarixi. Darslik. – T.: O'z YU Adabiyot jamg'armasi nashriyoti, 2006.
17. Адизова И. Ўзбек мумтоз адабиёти тарихи. Ўқув қўлланма. – Т.: 2006.
18. Каримов Н, Мамажонов С, Назаров Б, Норматов У, Шарафиддинов О. XX аср ўзбек адабиёти тарихи. Олий ўқув юртлари учун дарслик. –Т.: Ўқитувчи, 1999.
19. Санжар Содиқ. Янги ўзбек адабиёти тарихи. Дарслик. –Т., "Университет", 2005.
20. Mirzayev S. XX asr o'zbek adabiyoti. T., Yangi asr avlodi. 2005
21. Normatov U. Yangi o'zbek adabiyoti. O'quv qo'llanma. T.: Universitet, 2007
22. Rasulova U. Hozirgi adabiy jarayon. –T.: Mumtoz so'z, 2014.
23. Қувватова Д., Ўроқова Н. Янги ўзбек адабиёти. Ўқув қўлланма. – Бухоро, Дурдона, 2021.
24. Фитрат. Чин севиш. –Т., Ғ.Ғулом номидаги Адабиёти ва санъати нашриёти. 1997.
25. Абдулла Қодирий асарлари: Ўткан кунлар. Меҳробдан чаён. Романлар. –Т.: Ғ.Ғулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти, 1992.
26. Чўлпон. Асарлар. Уч жилдлик. –Т.: Ғ.Ғулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти. 1994-1995.
27. Ойбек. Мукаммал асарлар тўплами. 20 жилдлик. –Т.: Фан, 1990-1995.
28. Ғафур Ғулом. Асарлар. 12-томлик. –Т.: Фан, 1990-1995.
29. А.Қаҳҳор. Асарлар. Беш жилдлик. –Т.: Ғ.Ғулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти, 1987-1989.
30. Ҳамид Олимжон. Мукаммал асарлар тўплами. Беш жилдлик. –Т.: Фан, 1975-1994.
31. Мақсуд Шайхзода. Асарлар. 6 томлик. –Т.: Ғ.Ғулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти, 1969-1974.
32. Миртемир. Асарлар. Тўрт жилдлик. –Т.: Ғ.Ғулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти. 1980-1983.
33. Зулфия. Асарлар. Уч жилдлик. –Т.: Ғ.Ғулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти. 1983-1986.

34. Асқад Мухтор. Асарлар. Тўрт томлик. –Т.: Ғ.Ғулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти. 1980-1983.
35. Саид Ахмад асарлари: Сайланма. Уч томлик. –Т.: Ғ.Ғулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти, 1980-1981.
36. Одил Ёқубов асарлари: Сайланма. Уч томлик. –Т.: Ғ.Ғулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти, 1985-1987.
37. Пиримқул Қодиров асарлари: Сайланма. Уч жилдлик. –Т.: Ғ.Ғулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти, 1987-1988.
38. Эркин Воҳидов асарлари: Сайланма. Икки томлик. –Т.: Ғ.Ғулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти, 1986.
39. Абдулла Орипов. Тўлиқ асарлар тўплами. Тўрт жилдлик. –Т.: Ғ.Ғулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти. 2001.
40. Ўткир Ҳошимов. Сайланма. Икки жилдлик. –Т.: Шарқ, 1993.
41. Шукур Холмирзаев. Уч жилдлик. –Т.: Шарқ, 2003.
42. Рауф Парфи. Сакина. –Т.: Ғ.Ғулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти, 1986.
43. Тоғай Мурод. От кишнаган оқшом. Қиссалар. –Т.: Шарқ, 1994.
44. Тоғай Мурод. Отамдан қолган далалар. Роман. –Т.: Шарқ, 1994.
45. Тоғай Мурод. Бу дунёда ўлиб бўлмайди. Роман. –Т.: Шарқ, 1997.
46. Шавкат Раҳмон. Сайланма. –Т.: Шарқ, 1997.
47. Усмон Азимов. Сайланма. –Т.: Шарқ, 1995.

Internet saytlari:

48. www.alishernavoiy.uz
49. www.ziyo-net.uz
50. www.literature.uz
51. www.kutubxona.uz

Hozirgi o'zbek tili fanidan davlat yakuniy nazorat savollari

1. Grammatik kategoriya. Grammatik ma'no va uning turlari. Umumiy, oraliq va xususiy grammatik ma'no.
2. Hozirgi o'zbek tilining dialektal asoslari.
3. Morfologik kategoriyalar tasnifi. Tasniflovchi kategoriyalar. Sintaktik kategoriyalar.
4. Umumxalq tili va uning shakllari (ilk bosqichlari: sheva, lahja, dialekt, so'zlashuv; yuqori bosqichlari: adabiytil, milliy (adabiy) til kabi) va ularning o'zaro munosabati.
5. So'z turkumlarini tasniflash tamoyillari va tasnif turlari. So'z turkumlari tasnifiga an'anaviy va zamonaviy yondashuvlar.
6. Hozirgi o'zbek adabiy tilining shakllanishi va rivojlanishida qarluq, qipchoq va o'g'uz lahjalarining o'rni va ahamiyati.
7. So'z-gaplarning xususiyatlari va turlari.
8. O'zbek shevalarida «o»lashish, uning yuzaga kelish sababi va genezisi.
9. So'z morfem tarkibidagi tarixiy o'zgarishlar: soddalanish, ixtisoslashish, morfologik qayta bo'linish, tublashish. Unumsiz so'z yasash qoliplari. Yasama so'z va yasalgan so'z.
10. O'zbek shevalarida unlilar va undoshlarning adabiy tildagi undoshlardan sifat hamda miqdor jihatidan farqlanishi.
11. Morfemaning lisoniy tizimdagi o'rni. Morfema va qo'shimcha. Leksema va morfema munosabati. Morfema variantlari. Morfemalar tasnifi. Affiksal morfemalar va ularning turlari. Morfemika va morfonologiyaning dolzarb muammolari.
12. Valentlik. Leksema va grammatik shakl valentligi nutqda so'zlarni o'zaro aloqalarga kirish omili sifatida.
13. Terminlarni me'yorlash tamoyillari. Terminologik lug'atlar va ularni tuzish prinsiplari.
14. Gap lisoniy birlik sifatida. Gapning minimal sintaktik qolipi. Gap markazi. Gap va so'z kengaytiruvchilari.
15. O'zbek tili terminologik tizimlari boyishining ichki imkoniyatlari.
16. Kesim-gap markazi va uning uyushtiruvchisi. Ega, uning gap qurilishidagi o'rni. Kirish va kiritmalarning gapning lisoniy va nutqiy ko'rinishlaridagi o'rni.
17. O'zbek tili terminologik tizimlari boyishining tashqi imkoniyatlari (arabcha, forscha, ruscha va baynalmilal o'zlashmalar).
18. Uyushgan gap. Uyushgan gap qoliplari va ularning nutqiy voqelanishi, ularda uyushtiruvchi vosita. O'zbek tilshunosligida uyushgan gaplarning tadqiqi muammolari.
19. Terminologiyada omonimiya va sinonimiya hodisalariga, polisemiyaga munosabat.
20. Qo'shma gap. Uning ajratilish tamoyillari. Sodda gapga munosabati. Qo'shma gapning serqirraligi va tasnifi masalalari.
21. Mustaqillik davri o'zbek terminologiyasi tamoyillari.

22. Lug'at, uning an'anaviy hamda zamonaviy turlari. Til korpusi. O'zbek o'quv leksikografiyasi holati. O'zbek milliy leksikografiyasi muammolari.
23. Til korpusi va o'zbek o'quv leksikografiyasi holati.
24. Lug'aviy sistema va mikrosistemalar. O'zbek tili leksikasida eskirgan qatlam. Ekspressivlikning ifodalanish usullari.
25. Semema va tushuncha. Semema va nutqiy ma'no. Semema va grammatik ma'no. Sememaning tarkibi. Sema turlari.
26. Terminlarni me'yorlash tamoyillari.
27. Hozirgi o'zbek adabiy tili unlilari va undoshlari paradigmasi va paradigmatik munosabatlari. Nutqning fonetik jihatdan bo'linishi.
28. Hozirgi o'zbek adabiy tilining shakllanishi va rivojlanishida lahjalarning o'rni va ahamiyati.
29. O'zbek tili onomasiologiyasi. Turlari va tarkibi.

O'zbek mumtoz adabiyoti tarixi fanidan davlat yakuniy nazorat savollari

1. Bobur hayoti va ijodini o'rganish manbalari.
2. Nodira she'rlarining badiiyati.
3.Xiva adabiy muhitining o'ziga xos xususiyatlari.
4. Boburshunoslik tarixi.
5. Nishotiy adabiy merosi.
6. Nodira she'riyatida mumtoz adabiyot an'analariga munosabat.
7. Zahiriddin Muhammad Bobur hayot yo'li.
8. "Husni Dil" dostoni tarkibi.
9. Nodira asarlarining mavzu doirasi.
10.Bobur ma'naviy merosining mundarijasi.
11."Husni Dil" dostonining timsollar olami.
12.Nodira adabiy merosi.
13. "Boburnoma" – o'zbek nasrining nodir namunasi.
14. "Husni Dil"da munozaralarning o'rni.
15.Nodiraning hayot yo'li.
16. "Boburnoma" ning tarkibi va janr xususiyatlari.
17. Andalib tarjimai holi.
18. Nodira devonlarining qo'lyozma nusxalari.
19. "Boburnoma"da kichik she'riy janrlarning o'rni.
20.Andalib adabiy merosi.
21.Uvaysiy hayoti va ijodini o'rganish tarixi.
22."Vaqoe'"da Alisher Navoiyga munosabat.
23.Andalib – mohir dostonnavis.
24. Gulxaniyning hayot yo'li.
25. Turdi hayoti va ijodi.
26."Vaqoe'"da tarixiy timsollar talqini.
27. Uvaysiy adabiy merosi.
28. Qul Ubaydiy ijodida yassaviylik va naqshbandiylik.

29.Andalib asarlarining timsollar olami.
30.Uvaysiy asarlarining qo'lyozmalari, nashrlari.
31. Uvaysiy asarlarining g'oyaviy mundarijasi.
32.Andalibning badiiy mahorati.
33. Uvaysiy adabiy merosining o'rni va ahamiyati.
34. Turdi she'rlarining janr xususiyatlari.
35.Andalib dostonlarining obrazlar olami.
36.Gulxaniy hayoti va ijodining o'rganish manbalari.
37. Turdi Farog'iy ijodida muxammasning o'rni.
38.Munis hayoti va ijodini o'rganish manbalari.
39.Gulxaniyning hayot yo'li.
40. Turdining Subxonqulixonhaqidagi haviyasi.
41.Mashrab hayoti va ijodini o'rganish manbalari.
42."Zarbulmasal"da irsoli masal san'ati.
43. So'fi Olloyor hayoti va ijodini o'rganilish manbalari.
44.Uvaysiyning badiiy mahorati.
45.Mashrab hayoti va ijodini o'rganish borasidagi bahslar.
46. So'fi Olloyor ma'naviy merosining mundarijasi.
47.Mashrabshunoslik tarixi.
48."Zarbulmasal"ning badiiy xususiyatlari.
49."Sabot ul-ojizin" asarida ma'rifiy masalalar.
50. Boborahim Mashrab hayot yo'li.
51.Uvaysiyning doston yaratish mahorati.
52.So'fi Olloyor va naqshbandiya tariqati.
53.Nodira hayoti va ijodini o'rganish manbalari.
54.Mashrab ma'naviy merosi mundarijasi.
55. Muhammad Solih ijodiga doir manbalar.
56.Huvaydo hayoti va ijodi.
57.Amiriy asarlari poetikasi.
58. Muhammad Solih she'riy merosi mundarijasi.
59. G'oziy va Hoziq – Farg'ona adabiy muhiti namoyondasi.
60. "Devoni Amiriy" mundarijasi.
61. "Shayboniynoma" dostoni tarkibi, va janr xususiyatlari.
62. Maxmur hayoti va ijodi.
63. Amiriy hayoti va ijodini o'rganish manbalari.
64. "Shayboniynoma"da tarixiy shaxslar talqini.
65. Qo'qon adabiy maktabining shakllanishida Amiriyning o'rni.
66. Xoja – kichik hikoyalar ustasi.
67. Xoja ijodida Shayx Sa'diy an'analari.
68. Munisning adabiy, ilmiy merosi.
69. "Muzakkiri ahbob" – Xoja hayoti va ijodini o'rganishda muhim manba.
70."Munis ul-ushshoq"ning tarkibi va tuzilishi.
71."Miftohul adl" (Xoja) mundarijasi.
72."Hapalak" she'ri tahlili.

73. Munisning tarjima sohasidagi merosi.
74."Zarbulmasal"da erk g'oyasi.
75.Shayx Ahmad Taroziyning hayoti va ijodi.
76.Ogahiy hayoti va adabiy merosi.
77.Uvaysiy ijodida dostonjanrining o'rni.
78.Mashrabshunoslik tarixi.
79.Ogahiy tarjimai holi.
80."Shayboniynoma"da tarixiy shaxslarga munosabat.
81.Hasanxo'ja Nisoriyning hayot va ijod yo'li.
82."Taviz ul-oshiqin" devonining tuzilishi va janrlari.
83.Uvaysiyning Navoiy va Fuzuliy ijodiga munosabati.
84."Zarbulmasal" tarkibidagi masallar tahlili.
85.Ogahiy ijodida an'ana va mahorat.
86.Abdurauf Fitrat zabardast adabiyotshunos.
87.Mujrim Obid adabiy merosi.
88.Turdi hajviyoti.
89.Murim masnaviylarida hasbi hol talqini.
90.Xiva adabiy muhitida tarix va tarjima asarlariga e'tibor.
91."Qutadg'u bilig" asarining ilmiy jihatdan o'rganilishi.
92."Devoni lug'otit turk" asarining ilmiy-tarbiyaviy ahamiyati.
93. Ahmad Yugnakiy hayoti va ijodi.
94.Pahlavon Mahmud ruboiylarining ma'naviy-axloqiy ahamiyati.
95.Nosiriddin Burhoniddin o'g'li Rabg'uziy hayoti va ijodi.
96."Qissasi Rabg'uziy" htkoyatlarining badiiy tasviri.
97.Turkiy adabiyotdagi ilk g'azal va uning muallifi haqida.
98. Temur va temuriylar davri adabiyoti.
99.Temuriylar davridagi adabiy aloqalar va tarjimachilik.
100. Abu Mansur as-Saolibiy va uning "Yatimat ad-dahr" asari haqida.
101. Xorazmiyning "Muhabbatnoma" asari badiiyati.
102. Sayfi Saroyining "Suhayl va Guldursun" dostoni.
103. ."Avesto" zardushtiylikning muqaddas diniy kitobi.
104. "Avesto"ning yaratilishi va bizning asrimizga qadar yetib kelish taqdiri.
104. "Avesto"da ilgari surilgan g'oyalar.
105. Noma janri va ularning tuzilishidagi farqlari.
106. Ahmad Yassaviyning mutasavvuf shayx va shoir sifatidagi tariqati haqida.
107. "Devoni hikmat"ga kiritilgan hikmatlar va ularning badiiyati.
108. Qahramonlik eposi. "To'maris" va "Shiroq" afsonalari.
109. Jamshid afsonasi.
110.O'rxun-Enasoy yodgorliklarining ma'naviy-badiiy qimmati.
111. XIV asrning ikkinchi yarmi XVII asr o'zbek adabiyotida noma janri.
112.Sharq afsonalarida "Qissasi Rabg'uziy"dagi qissalarga hamohang syujetlar haqida.
113.Tasavvuf va badiiy adabiyot.
114. Tasavvuf ta'limoti va adabiyotning ulug' namoyandalari.

115.Tasavvufning badiiy adabiyotga ta'siri.
116. O`zbek mumtoz adabiyoti tarixi faning maqsad va vazifalari.
117. "Devoni lug'otit turk" asari yirik adabiy manba sifatida.
118."Muhabbatnoma"ning tarkibi, tuzilishi va tasavvufiy ohanglar.
119. Qutb Xorazmiyning "Xusrav va Shirin" dostoni – erkin-ijodiy tarjimaning nodir namunalari.
120. O`rxun-Enasoy yodgorliklari va ularning o'rganilishi.

Hozirgi adabiy jarayon va yangi o'zbek adabiyoti fanidan davlat yakuniy nazorat savollari

1. «Zamonaviy o'zbek adabiyoti va badiiy jarayon» fanining maqsadi va vazifalari.
2. Bugungi o'zbek she'riyatida milliy ruh ifodasi.
3. Bugungi o'zbek adabiyotida odamiylik fazilatlarini ulug'lash masalasining aks ettirilishi.

fanining boshqa fanlar bilan aloqadorligi.

4. Bugungi o'zbek she'riyatida ijtimoiy mavzu.
5. Zamonaviy o'zbek nasrida ramziylik va ramziy obrazlar.
6. "Hozirgi adabiy jarayon" – fan sifatida.
7. Hozirgi o'zbek davri dostonchiligida millik ruh.
8. Bugungi adabiy jarayonda tarjimachilik masalalari.
9. Milliy istiqlol g'oyasi va hozirgi adabiy jarayon.
10. Yangi davr dostonchiligida yurtimiz tarixiga murojaat masalasi.
11. Yangi davr o'zbek dramaturgiyasida tarixiy shaxs obrazi.
12. Bugungi o'zbek adabiyotida milliy qadriyatlarga munosabat.
13. Davri dostonchiligida yurt ko'rkidan faxrlanish tuyg'usining badiiy ifodasi.
14. Bugungi o'zbek adabiyotining tanqidchilikda baholaniishi
15. Yangi davr adabiyotida ijtimoiy mavzu
16. Bugungi o'zbek she'riyatida erk g'oyasining obrazli ifodasi.
17. Zamonaviyy o'zbek adabiyotida hajviyotning o'rni.
18. Hozirgi o'zbek adabiyotida inson omiliga munosabat msalasi.
19. SHe'riyatda poetik ramzlar.
20. Bugungi bolalar adabiyoti.
21. Bugungi o'zbek adabiyotida erk va mustaqillik g'oyalarining badiiy ifodasi.
22. SHe'riyatda poetik timsollarning o'rni (H.Xudoyberdiyeva).
23. Bugungi o'zbek adabiyotida Vatan va vatanga muhabbat mavzusi.
24. Davr adabiyotida nasrning o'rni (A.Yo'ldosh)
25. Davr adabiyotining janriy xilma-xilligi.
26. YAngi davr adabiyotida tabiat mavzusi.
27. Bugungi o'zbek hikoyachiligi.
28. Hozirgi o'zbek romanlarida inson ruhiyati masalasining ifoda etilishi.
29. Hozirgi o'zbek adabiyotida inson ruhiyatining aks ettirilishi masalasi.
30. Davr qissachiligi.
31. Romanchilikda SHarq va G'arb adabiy an'analarining badiiy sintezi.
32. Yangi davr o'zbek adabiyotida muhabbat va insoniy munosabatlarning badiiy ifoda etilishi.

33. Davri romanchiligi.(NabiJaloliddin).
34. Davr issalarida inson ma'naviyati masalsining ifoda etilishi.
35. Hozirgi o'zbek adabiyotida ayollar ijodiyotining o'rni.
36. Davr adabiyotida tragediya janri.
37. Qissachilikda milliy urf-odat va an'analarga munosabat masalasining aks etishi.
38. Hozirgi o'zbek adabiyotida SHarq va G'arb adabiyoti an'analarining uyg'unlashuvi.
39. Davr adabiyotida komediya janri.
40. Xurshid Do'stmuhammad ijodi
41. Davr adabiyotida tarixiy mavzu.
42. Hozirgi o'zbek adabiyotida drama janri.
43. Qissalarda milliy xarakterning aks etishi.
44. Hozirgi o'zbek adabiyotida o'tmish adabiy an'analarining ijodiy o'zlashtirilishi.
45. Davrida nasrida Amir Temur va temuriylarga munosabatning aks etishi.
46. Davri adabiyotida mumtoz an'analarning davom ettirilishi.
47. Hozirgi o'zbek adabiyotida chet mamlakatlar adabiyotining ta'siri masalasi.
48. Hozirgi o'zbek tarixiy hikoyalari.
49. O'zbek romanchiligida modern yo'nalish an'analari.
50. Hozirgi o'zbek adabiyotida qahramon masalasi.
51. Hozirgi o'zbek qissalarida zamonaviy qahramon masalasi.
52. Hozirgi o'zbek hikoyalarida modernistik izlanishlar.
53. Hoizirgi o'zbek adabiyotida mustabid tuzum illatlari va uning shaxs qismatiga ta'siri masalsining aks ettirilishi.
54. Davr qissachiligida milliylik va milliy qadriyatlar masalasi.
55. O'zbek modern she'riyatining xususiyatlari va namoyandalari.
56. Hozirgi davr o'zbek adabiyotida mustaqillik davri o'zgarishlariga munosabatning aks etishi..
57. Hozirgi o'zbek nasrida tarixiy shaxs obrazi.
58. Hozirgi o'zbek she'riyatida qahramon masalasi.
59. Zamonaviy adabiyotning o'ziga xos xususiyatlari.
60. Abdulla Qodiriy ijodiy merosi.
61. "Kecha va kunduz" romanida ayollar obrazi.
62. Zamonaviy o'zbek adabiyotini davrlashtirish.
63. Jadid adabiyotining xos xususiyatlari
64. "O'tkan kunlar" romanida obrazlar tavsifi.
65. Zamonaviy o'zbek adabiyotining asosiy tamoyillari.
66. O'zbek adabiyotida realizm bosqichi.
67. "Mehrobdan chayon" romanida Ra'no obrazi.
68. Milliy adabiyotda zamonaviylik, xalqchillik.
69. Abdulla Qodiriy – romannavis.
70. "Sarob" – zamonaviy roman.
71. Zamonaviy adabiyotda romanchilik.

72. O'zbek adabiyotida drama.
73. Abdulla Qahhorning "O'tmishdan ertaklar" qissasi.
74. "Sotsialistik realizm"ning salbiy oqibatlari.
75. Oybek – dostonnavis.
76. A.Qahhorning "O'g'ri"hikoyasidagi obrazlar tavsifi.
77. Zamonaviy o'zbek adabiyotida she'riyat
78. Oybek hayoti va ijodi.
79. "Mirzo Ulug'bek" tragediyasida bosh qahramon obrazi.
80. O'zbek adabiyotida tragediya.
81. Fitratning hayoti va ijodi.
82. "Qutlug' qon" romanida ayollar obrazi.
83. Zamonaviy adabiyotda dostonchilik.
84. O'zbek hikoyachiligida qahramon masalasi.
85. "Navoiy" – tarixiy roman.
86. Ma'rifatparvarlik realizmi.
87. A.Qahhor hayoti va ijodi.
88. Oybek – dostonnavis
89. Zamonaviy o'zbek adabiyotida qissa janri.
90. A.Qahhor – hikoyanavis.
91. Oybek lirikasi.
92. 60 – 80 - yillar romanchiligi. A.Qahhor – qissanavis.
93. Odil Yoqubov qissalarida g'oya va mavzu.
94. 60 – 80- yillarda qissachilik.A.Qahhor – romannavis.
95. "Yulduzli tunlar" romanida tarixiy shaxslar obrazi.
96. 60 – 80- yillarda romanchilik.
97. A.Qahhor – dramaturg.
98. "Avlodlar dovoni"da bosh qahramon obrazi.
99. 60 – 80- yillar dramaturgiyasi.
100. A.Qahhor – tarjimon va munaqqid.
101. Erkin Vohidovning hayoti va ijodi.
102. 60 – 80- yillarda dostonchilik.
103. Maqsud Shayxzoda hayoti va ijodi.
104. A. Oripovning "Hakim va ajal" dostoni tahlili.
105. 60 – 80- yillarda tarixiy drama.
106. M.Shayxzoda – lirik shoir.
107. E. Vohidovning "Ruhlar isyoni" dostoni tahlili.
108. 60 – 80- yillarda zamonaviy roman.
109. M.Shayxzoda – dostonnavis.
110. Mirtemir lirikasi poetikasi.
111. Urush davri (1941-1945)da lirik she'riyat.
112. M.Shayxzoda – dramaturg.
113. O'tkir Hoshimovning qissa va romanlari.
114. Urush davri (1941-1945)da dramaturgiya.
115. Mirtemir hayoti va ijodiy faoliyati.

116. Shukur Xolmirzaev – hikoyanavis.

BAHOLASH MEZONLARI

5 baho hisobida

Yuqori baho – 5 baho
O'tish (saralash) baho –3 baho

5 (90-100) – "a'lo" baho
4 (70-89) – "yaxshi" baho
3 (60-69) – "qoniqarli" baho
2 (60 baldan past) – "qoniqarsiz" baho

Baholash yozma shaklda o'tkaziladi. Baholashda talabaning bilim, ko'nikma va malakalari o'quv rejasidan kelib chiqqan holda fanning umumiy mazmuni doirasida baholanadi. Yakuniy baholash yozma ish usulida amalga oshiriladi. Ya'ni,

1. Talaba savolnomalardagi topshiriqlarni nazariy jihatdan asoslay olsa, ilmiy adabiyotlar ma'lumotlariga tayangan holda mavzu tahlillarini to'liq bajarsa, mavzu yuzasidan ilmiy mushohada yurita olsa, o'z mustaqil fikriga ega bo'lsa, shuningdek, yozma ishda orfografiya, punktuastiya, uslubiyat qoidalariga to'liq rioya eta olsa, 5 baho, ya'ni **"a'lo" baho** qo'yiladi.

2. Savollar bo'yicha talaba nazariy jihatdan umumiy tasavvurga ega bo'lsa, fikrlarini bayon qilishda manba – adabiyotlarga yetarli darajada murojaat qila olmasa, mavzu tahlillarida juz'iy kamchiliklar mavjud bo'lsa, shuningdek, yozma ishda orfografiya, punktuastiya, uslubiyat qoidalariga to'liq rioya etishda juz'iy kamchiliklarga yo'l qo'ygan bo'lsa, 4 baho, ya'ni **"yaxshi" baho** qo'yiladi.

3. Talaba savollar bo'yicha yuzaki tasavvurga ega bo'lsa, fikrlarini yetarli darajada asoslay olmasa, nazariy tayanch tushunchalarni mexanik ravishda o'zlashtirgan bo'lsa, shuningdek, yozma ishda orfografiya, punktuastiya, uslubiyat qoidalariga to'liq rioya etishda qator kamchiliklarga yo'l qo'ygan bo'lsa, 3 baho, ya'ni **"qoniqarli" baho** qo'yiladi.

4. Talaba qo'yilgan savollarga umuman javob bera olmasa, berilgan savollar yuzasidan fikrini bayon eta olmasa, savollar doirasidagi mavzular tahlilini talab darajasida bajara olmasa, shuningdek, yozma ishda orfografiya, punktuastiya, uslubiyat qoidalariga to'liq rioya etishda qo'pol kamchiliklarga yo'l qo'ygan bo'lsa, 2 baho, ya'ni **"qoniqarsiz" baho** qo'yiladi.

"Kelishildi"	**"Kelishildi"**
O'quv-uslubiy deportament boshlig'i	**Filologiya fakulteti dekani**
M.A.Tursunov	**D.Z.Rajabov**
______________________	______________________
«___»_________2023-yil	**«___»_________2023-yil**